

Dr Kjell Magnuson, viši naučni saradnik Centra za multietničke studije na univerzitetu Upsala (Švedska)

NATO otvorio vrata krvoproliću

Činjenica da je Evropa uvučena u ovu situaciju sa nesagledivim posledicama, samo da bi se spasli "kredibiliteti" SAD i NATO-a, izaziva ogorčenje

Bombardovanje Jugoslavije bez saglasnosti UN-a jeste vojna agresija i predstavlja kršenje međunarodnog prava. Ovaj ozbiljan potez se opravdava retoričkim pitanjem: "Možemo li da dozvolimo jednoj evropskoj zemlji da upotrebljava tenkove i artiljeriju protiv sopstvenog naroda, da tera ljude da napuštaju svoje domove, da im pali kuće i da ubija nedužne civile?"

Ako se pitanje ovako formuliše, odgovor je očigledan. Međutim, obrnuto pitanje je: da li je to celovita slika onoga što se dešava na Kosovu i oko Kosova?

Već nekoliko godina na Kosovu se vodi gerilski rat koji je započeo UČK posle sporazuma u Dejtonu, kada je postalo jasno da Kosovo neće dobiti nezavisnost. Jasan cilj gerilaca jeste da oslobode delove Srbije, Makedonije i Crne Gore u kojima su Albanci većinsko stanovništvo i da kreiraju jedinstvenu albansku državu. Na ovaj način bi bila ispravljena istorijska nepravda napravljena prema Albancima 1913.

Gerilci su uporno pokušavali da ostvare ovaj svoj cilj koristeći se: 1) terorističkim napadima na Srbe i Albance, 2) napadima na policijske patrole i zvanične institucije, 3) koristeći civile kao tampon zonu.

Glavna strategija bila je da isprovociraju Srbe da reaguju, kako bi prouzrokovali međunarodnu reakciju, pre svega, vojnu intervenciju, kojom bi kosovski Albanci dobili državu koju, za sada, sami ne mogu da realizuju. Treba naglasiti da je ovo sasvim racionalna strategija gerilaca. UČK se vrlo vešto koristi sredstvima koja mu stoje na raspolaganju: vojnim, političkim, diplomatskim, kao i medijima.

Niko ne može da opravda ono što su Srbi napravili na Kosovu. Međutim, nedopustivo je opravdavati ubistva civila koja su počinili članovi UČK-a sistematski i u velikom broju. Naravno, država ima pravo da se brani od ovakvih napada.

Međunarodna javnost bila je šokirana srpskim ofanzivama, ali je istovremeno bila sklona da zatvori oči pred činjenicom da su u mnogim slučajevima ovo bili odgovori na akcije gerilaca. Kako to kaže Timoti Garton Eš (Timothy Garton Ash), u svom čuvenom članku (New York Review of Books, January 1999), gerilci imaju inicijativu, UČK odlučuje o ratu i miru. U suštini, nije bilo krupnijih intervencija vojske pre nego što su počeli napadi gerilaca. Prema izveštaju *Amnesty International*-a, između 1995. i 1997. godine 14 Albanaca je umrlo pod nerazjašnjenim okolnostima ili u zatvoru. U isto vreme, 28 ljudi je izgubilo živote u napadima gerilaca; 22 žrtve bili su civili, među kojima je bilo 15 Albanaca.

Pokušavajući da reši ovu situaciju, međunarodna zajednica vršila je veliki pritisak na Miloševićev režim, naglašavajući da nezavisno Kosovo ne dolazi u obzir. Istovremeno, nisu činjeni pokušaji da se zaustave akcije UČK-a. Logično bi bilo da su presečeni kanali snabdevanja gerilaca, da je zaustavljena pomoć iz Albanije, da su blokirana ekonomska sredstva UČK-a u zapadnoj Evropi.

Takvi potezi bi doprineli smanjenju vojne napetosti na ovom terenu, i s obzirom na pritisak kojem je bila izložena Srbija, imali bi jako moralno opravdanje.

SAD su, međutim, odbile da učestvuju u primeni ovakve politike. Umesto toga, pod pretnjom bombama, Srbija je prisiljena da prihvati sporazum Milošević-Holbruk u oktobru 1998. koji je podrazumevao da se jugoslovenske snage bezbednosti ili povuku sa Kosova, ili da se povuku u svoje kasarne. Posle toga, gerilci su povratili sve što su izgubili u leto 1998. i nastavili su sa vojnim akcijama i na Kosovu, i na granici Jugoslavije i Albanije.

Posle događaja u Račaku, međunarodna zajednica je izdala upozorenje "obema stranama": ako ne potpišu sporazum NATO će bombardovati Srbiju. Svakome je jasno da je ovo neobična strategija pregovaranja. Kako se može rešiti problem ako se jednoj strani preta baš onom kaznom koju druga strana uporno traži i svesno pokušava da isprovocira?

Neuspeh u Rambujeu pratila je uznemirujuća i neukusna manipulacija javnim mnjenjem. S jedne strane, odbijanje Srbije da potpiše prikazano je kao nerazumna opstrukcija sporazuma koji su ministri inostranih poslova zemalja Evropske unije nazvali "izbalansiranim dogovorom". S druge strane, potpis Albanaca na ovom dokumentu opisan je kao značajan ustupak; odustali su od nezavisnosti i dobili samo "veći stepen samouprave" ili "autonomije".

Svakome ko je pročitao dokument iz Rambujea ovaj opis njegove suštine izgleda krajnje nepošten. "Dogovor" van svake sumnje znači da Jugoslavija odustaje od kontrole Kosova i da za tri godine prihvata "definitivno rešenje", zavisno od "volje naroda".

U sporazumu nije nigde definisan odnos Kosova prema jugoslovenskoj federaciji ili republici Srbiji, niti piše da je Kosovo deo Jugoslavije. Reč autonomija se čak ne spominje. Istini za volju, na nekoliko mesta ima formulacija u smislu da se suverenitet i teritorijalni integritet Srbije i Jugoslavije mora poštovati, ali u kontekstu drugih klauzula i teksta kao celine ovo nije od značaja. Značajan detalj, uzgred budi rečeno, predstavlja činjenica da sporazum potpisuju Savezna Republika Jugoslavija, Republika Srbija i Kosovo, što bi u suštini značilo da Kosovo već nije deo države Jugoslavije.

Sporazum je suprotan principima na kojima počiva rešenje sukoba u Bosni: granice bivših jugoslovenskih republika ne smeju se menjati. Ideja da se oblasti nastanjene srpskim ili hrvatskim življem integrišu u veće nacionalne države smatra se nelegitimnom i nemogućom. Sad se na to zaboravlja

Drugi problematičan aspekt dokumenta jeste nedovoljna zaštićenost Srba i drugih etničkih manjina. Kao i u Dejtonu, Amerikanci su jednostavno zaboravili na pitanje jezika: u ovom slučaju, bilo bi logično da Kosovo bude dvojezično, prema principima sličnim onima koji se primenjuju u Finskoj. To bi, međutim, bilo u suprotnosti sa idejom o Kosovu kao državi Albanaca; ustavni mehanizmi su takvi da bi albanska većina u parlamentu vrlo lako mogla da progura rešenja koja bi bila na uštrb kosovskih Srba. Istina, sporazum verbalno obezbeđuje zaštitu kulture i jezika manjina, te formulacije podsećaju na prava imigrantskih grupa u SAD.

Može se tako ići paragraf po paragraf ali, nažalost, dokument iz Rambujea mora se smatrati aljkavo urađenim poslom koji ni ne pokušava da nađe rešenje složenog kosovskog problema. Povrh svega, promene teksta koje su napravljene krajem februara jednostrane su i zadovoljavaju prvenstveno interese Albanaca.

Štaviše, o sporazumu se očigledno nije ni raspravljalo u Rambujeu: Albanci su uporno odbijali čak i da sednu za isti pregovarački sto sa Srbima. Očigledno da nijedna vlada ne bi potpisala takav dokument i vrlo je čudno da evropski političari podržavaju takav tekst. Jedino razumno objašnjenje bi bilo da ga nisu pročitali.

Podržavanje secesije teritorije, na kojoj dominira jedna manjina, u suverenu državu, predstavlja presedan koji bi mogao imati dalekosežne posledice. Iako Albanci čine 80-90 odsto stanovništva na Kosovu, u Srbiji ih je 17 odsto. Kakve mogu da budu implikacije na državu kao što je Makedonija? Kada bi se primenili etnički kriterijumi, kako je to u ovom slučaju, albanski zahtevi na makedonskoj teritoriji bili bi još opravdaniji, jer je procenat Albanaca u ovoj zemlji još veći nego u Srbiji.

Štaviše, sporazum je suprotan principima na kojima počiva rešenje sukoba u Bosni: granice bivših jugoslovenskih republika ne smeju se menjati. Ideja da se oblasti nastanjene srpskim ili hrvatskim življem integrišu u veće nacionalne države smatra se nelegitimnom i nemogućom. Sad se na to zaboravlja. Uz pomoć bombi međunarodna zajednica pokušava da nađe rešenje, što znači, da se primenjivanjem ovog principa ne bi mogla suprotstaviti ni podeli Bosne ili Makedonije.

Istina je da se srpska delegacija u Rambujeu tvrdoglavo držala kulturne autonomije kako je definisana u sadašnjem ustavu Srbije. U toj situaciji jedan od argumenata je mogao biti i taj da Albanci na Kosovu moraju da imaju ista prava kao Srbi u Bosni. Sada je taj argument nemoguće primeniti, jer međunarodna zajednica radi suprotno od principa koje je formulisala u jesen 1995.

U praksi su se SAD ponašale kao saveznik gerilaca. To je bilo sasvim jasno posle nekih neverovatnih izjava Medlin Olbrajt nakon neuspelog sastanka u Rambujeu. Albancima je savetovano da potpišu sporazum, da bi situacija opet bila "crno-bela". Ako odbiju, SAD će "povući svoju podršku" i zaustaviti dotok oružja. Ovo znači: pod jedan, da je sporazum tako formulisano da je u suštini neprihvatljiv za Srbe, pod dva, da su SAD mogle da zaustave gerilce da su to htele.

Vodeći političari sada izjavljuju da su bili prinuđeni na bombardovanje da bi spasili ljudske živote. Cinizam ovog argumenta je šokantan; jedino moguće vojno rešenje bi bilo angažovanje kopnenih snaga koje bi se borile i protiv jugoslovenske vojske i protiv gerilaca. Kako SAD na to nisu spremne, cela strategija je bazirana na pretpostavci da će Milošević popustiti. Ako on to odbije NATO će pojačati napade iz vazduha do te mere da će prouzrokovati ogromnu materijalnu štetu i smrt civila u Srbiji. Na Kosovu će, međutim, bar u početku, efekat ovog angažovanja biti zanemarljiv. Umesto toga, NATO će otvoriti vrata krvoproliću prema kome će nasilje za vreme rata u Bosni izgledati kao bleđa slika.

Podrazumeva se da vlada Švedske mora da se suprotstavi i bombardovanju i sporazumu iz Rambujea. Činjenica da je Evropa uvučena u ovu situaciju sa nesagledivim posledicama, samo da bi se spasli "kredibiliteti" SAD i NATO-a, izaziva ogorčenje.

http://www.vreme.com/arhiva_html/vb4/index.html

Analiza

KM 2018-12-29

Švedski original: DN DEBATT: "Sverige måste ta avstånd från blodbadet". [DN Debate: "Sweden must dissociate itself from the bloodbath"]

Dagens Nyheter, 1999-03-26

Translated to Serbian by professor Ljubiša Rajić